

НЕМАТЕРІАЛЬНА КУЛЬТУРНА СПАДЩИНА: ІСТОРИКО-ПРАВОВИЙ ОГЛЯД

КУДЕРСЬКА Надія Іванівна - кандидат юридичних наук, доцент, професор кафедри суспільних наук Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв, м. Київ
УДК 341.24 (477)

Исследована нормативно-правовая основа материального культурного наследия Украины; определено начало памятнично-охранной деятельности в Украине по нематериальному культурному наследию Украины; определены недостатки в выполнении международных обязательств в этой сфере, в частности, обусловленных Конвенцией ЮНЕСКО об охране нематериального культурного наследия (2003г.).

Ключові слова. Нематеріальна культурна спадщина, міжнародні зобов'язання щодо нематеріальної культурної спадщини.

Вступ

Духовні багатства суспільства як складові культурної спадщини країни є найбільш важливим і цінним, що людство створило за довгу історію свого існування, результатом духовної діяльності людей, який відображає широту та різноманіття духовної культури народів даної країни. Як основа національної самосвідомості, вони є сукупністю заснованих на національних традиціях форм культурної діяльності людської спільноти, що сприяє формуванню толерантності, самобутності й наступності, зміцнює духовний зв'язок поколінь і епох, відіграє ключову роль у творенні культури нашої держави.

Друга половина ХХ відзначилася змінами у всіх сферах суспільства, пов'язаними з різними соціокультурними процесами, серед яких є й глобалізація. Під їх впливом виникла загроза безповоротної втрати

певного обсягу соціально, культурно й естетично значимої інформації - проявів нематеріальної спадщини через відсутність відповідних механізмів збереження та передачі, що актуалізувало питання щодо традицій, які з тих чи інших підстав мають сутнісний характер як для окремої локальної культури, так і для національних культур, зокрема фольклору і всього комплексу народної культури, стрімко зникаючих природних мов, соціально-культурних практик, ін.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, у яких започатковано розв'язання проблеми і на які спирається автор, виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми, котрим присвячується стаття

Історико-правові аспекти щодо нематеріальної культурної спадщини України не досліджувалися.

Ціль статті (постановка завдання)

Дослідити нормативно-правову основу щодо нематеріальної культурної спадщини України; встановити початок пам'яткоохоронної діяльності в Україні щодо нематеріальної культурної спадщини України; визначити недоліки у виконанні міжнародних зобов'язань у цій сфері, зокрема, обумовлених Конвенцією ЮНЕСКО про охорону нематеріальної культурної спадщини (2003 р.).

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів

Необхідність збереження та розвитку з метою передачі наступним поколінням культурних здобутків і надбань народів світу через невідворотню глобалізацію й комерціалізацію культури поставили питання правової регламентації щодо нематеріальної культурної спадщини. Для їх вирішення деякі країни ухвалили національні закони про захист нематеріальної культури, приміром, Японія у 1950 році, Південна Корея у 1962 році, а деякі - закони, що забезпечують права корінного населення, але поширюються на різні види нематеріальної культурної спадщини. У низці країн постійно здійснюється документування традиційних знань з метою кращого збереження та зменшення практики їхнього використання без матеріальної компенсації, зокрема створено електронні бібліотеки традиційних знань в Індії та Китаї, в Лаосі діє Центр ресурсів традиційної медицини, а Всесвітня організація інтелектуальної власності (ВОІВ) створила інтерактивний інтернет-портал баз даних і реєстрів традиційних ресурсів для використання патентними організаціями.

Міжнародна нормативно-правова діяльність щодо охорони нематеріальної культурної спадщини була розпочата у 1973 році з пропозиції уряду Болівії для охорони фольклору ухвалення Протоколу до Всесвітньої конвенції ЮНЕСКО про авторське право (1952 р.). А термін «нематеріальна культурна спадщина» (далі - НКС) на міжнародному рівні офіційно став використовуватися з 1982 року після проведення в Мексиці циклу конференцій під назвою «Мондіакульт», на яких було обумовлено необхідність приділення особливої уваги її збереженню. Першим офіційним документом у галузі охорони нематеріальної культурної спадщини стала Рекомендація ООН щодо збереження традиційної культури і фольклору (1989 г.) в яких підкреслено соціальне, економічне і політичне значення фольклору в історії й сучасній культурі суспільств, визнано існування небезпек, які йому загрожують, рекомендовано усім краї-

нам-членам ЮНЕСКО розробити спеціальні правові положення та плани організаційних заходів щодо збереження і захисту традиційної культури.

З 1996 року Україна є членом Міжнародної ради фольклорних фестивалів, що сприяло пропагуванню українського фольклору на міжнародному рівні. У країні державну підтримку отримали, зокрема, такі міжнародні фольклорні фестивалі: Фольклорний дивосвіт (м. Київ), Калинове літо на Дніпрі (м. Комсомольськ Полтавської обл.), Лесина весна (м. Новоград-Волинський Житомирської обл.), Древянські джерела (м. Рівне), Поліське літо з фольклором (м. Луцьк), Всеукраїнський фестиваль лемківської культури «Дзвони Лемківщини» (м. Монастириськ Тернопільської обл.), Всеукраїнський фестиваль кобзарського мистецтва «Вересаєве свято» (с. Сокиринці Чернігівської обл.), фестиваль хорового співу «Калиновий спів» (м. Кіровоград), ін. Фактично останнє десятиріччя минулого століття слід вважати початком пам'яткоохоронної діяльності в Україні щодо нематеріальної культурної спадщини.

У 1997 році ЮНЕСКО було розпочато Програму з проголошення шедеврів усної та нематеріальної спадщини людства, яка визначила необхідність захисту такої форми культурної спадщини, її проявів. Починаючи з 2001 року з метою залучення уваги світової спільноти до неї та стимулювання зусиль з її охорони, збереження, відновлення статус «шедеврів» став надаватися й проголошуватися Комісією ЮНЕСКО. Об'єкти нематеріальної культурної спадщини для проголошення їх шедеврами повинні були: презентувати високу концентрацію видатної нематеріальної культурної спадщини; бути популярним й традиційним культурним виразом; мати визначну цінність з точки зору історії, мистецтва, етнології, соціології, антропології, лінгвістики або літератури. Так, з 2001 по 2005 роки було проголошено близько 90 шедеврів нематеріальної культурної спадщини, серед яких обряди Сосо-Бала (Гвінея), поліфонічний спів (Грузія), якутський героїчний епос Олонхо, казки братів Грим, в основу яких покладено народну творчість; бразильська

самба, санскритський театр Кутійаттам (Індія), королівський балет Камбоджі, бельгійський карнавал Бінче, кхмерський театр тіней, ін. Процедура складання Списку шедеврів нематеріальної культурної спадщини схожа на складання Списку ЮНЕСКО всесвітньої спадщини. Зверталася увага на всі культурні явища, основні механізми яких не мають предметну речову опосередковану передачу.

У 2001 році було ухвалено Загальну Декларацію ЮНЕСКО про культурне різноманіття, в якій вказувалося, що культура є не тільки літературою і мистецтвом, а й «... способом життя, вміння жити разом, системою цінностей, традиції та вірування ...» [1], а також наголошено на особливій ролі культури в економічному та соціальному розвитку, зацентровано на тому, що на сучасному етапі міжнародного співробітництва повага до культурного різноманіття може суттєво вплинути на рівень світової безпеки. Прикладом, велике різноманіття мов, які демонструють таку ж кількість світоглядів та світосприйняття. У цій Декларації зазначається: «... необхідно зберігати, популяризувати і передавати наступним поколінням культурну спадщину у всіх її формах, що відбивають досвід і надії людства, створюючи тим самим поживне середовище для творчості у всій її різноманітності й заохочуючи дійсний діалог між культурами.» (ст.7) Наприклад, виробництво та поширення культурних товарів¹, які мають виразну національну специфіку, є одним із напрямів сприяння розвитку культурного різноманіття та підтримки культурного сектора. Для допомоги у просуванні культурних товарів та розкритті потенціалу місцевих культур на основі ЮНЕСКО була створена спеціальна організація - Глобальний Альянс. Усі країни-члени ЮНЕСКО зобов'язані визнавати, захищати та пропагувати переваги культурного різноманіття на місцевому, національному та міжнародному рівнях. 21 травня 2003 року вперше було відзначено Всесвітній день культурного різноманіття в ім'я діалогу і розвитку.

¹ Культурні товари - це споживчі товари, які передають ідеї, символи і уяву про спосіб життя (книги, журнали, мультимедійні продукти, кіно, відео, аудіовізуальні програми, народні промисли, мода).

У вересні 2002 році на Третньому круглому столі міністрів культури країн-членів ЮНЕСКО «Нематеріальна культурна спадщина – дзеркало культурного різноманіття» було обговорено пропозиції щодо вивчення, інвентаризації, документації, популяризації, охорони, збереження цієї спадщини та прийнято Стамбульську декларацію (2002 р.). У ній зазначалося, що «численні види нематеріальної культурної спадщини є одним з фундаментальних джерел культурної ідентичності народів і громад, а також загальним надбанням всього людства. Нематеріальна культурна спадщина створює в громадах відчуття належності та спадкоємності й, відтак, є одним з головних джерел творчості та культурної діяльності». Окрім того, підкреслювалося, що процес глобалізації, з одного боку, несе серйозну загрозу існуванню НКС, а з іншого – може сприяти її поширенню, головним чином завдяки новітнім інформаційним і комунікаційним технологіям, створюючи, таким чином, цифрову спадщину, яка теж заслуговує на збереження. Тобто глобалізація може сприяти виникненню нових об'єктів цієї спадщини, спільних для людства, чим пропагуватиме цінності солідарності й толерантності, призводитиме до кращого розуміння інших і поваги до різноманіття, створення підґрунтя для по-справжньому сталого розвитку нематеріальної культурної спадщини як гарантії миру. Держави-учасниці цього міжнародного форуму зобов'язалися сприяти проведенню відповідної дослідницької роботи, складанню національних реєстрів, будь-якій підтримці, визнанню та заохоченню «носіїв» НКС, забезпеченню передачі їх знань і навичок наступним поколінням, розробити необхідну законодавчу базу й механізми її імплементації із застосуванням та розвитком нових форм співпраці, обміну досвідом, проведення двосторонніх та багатосторонніх консультацій у цій сфері.

У ЮНЕСКО нематеріальна культурна спадщина завжди розглядалася як колективна мудрість людства, яка у період глобалізації піддається загрози «розмивання або зникнення», а тому підкреслювали важливість її охорони для збереження культур-

ної самобутності країн-членів, культурного різноманіття й поширення позитивної інформації в світі про різні народи і держави, а також необхідність ухвалення базового міжнародного нормативно-правового документу, визначивши такі основоположні принципи: 1) нематеріальна культурна спадщина повинна в основному зберігатися шляхом розвитку творчості й використання тими представниками суспільства, які є його творцями і носіями; 2) втрати нематеріальної культурної спадщини можна уникнути тільки шляхом забезпечення можливостей для відтворення сприятливих умов і навичок, пов'язаних із процесом створення, використання та передачі її об'єктів; 3) будь-який нормативно-правовий акт щодо нематеріальної культурної спадщини повинен стимулювати, заохочувати й охороняти право і здатність громад продовжувати використання своєї нематеріальної культурної спадщини шляхом розробки своїх власних підходів до управління та становлення; 4) здійснення культурних обмінів і підтримка культурного діалогу повинні сприяти розвитку творчості в цілому за умови забезпечення визнання та рівноправних обмінів.

На 32-й сесії ЮНЕСКО у 2003 році, враховуючи тісну взаємозалежність між нематеріальною культурною спадщиною, матеріальною культурною і природною спадщиною; визнаючи, що процеси глобалізації і соціальних перетворень, створюючи умови для відновлення діалогу між спільнотами, разом з тим є, як і явище нетерпимості, джерелами серйозної загрози деградації, зникнення й руйнування, яка нависла над нематеріальною культурною спадщиною, зокрема в результаті браку коштів для охорони такої спадщини; усвідомлюючи загальне прагнення забезпечити охорону нематеріальної культурної спадщини людства і випробовувану у зв'язку з цим загальну заклопотаність; визнаючи, що спільноти, зокрема корінні спільноти, групи і в деяких випадках окремі особи відіграють важливу роль у створенні, охороні, збереженні та відтворенні нематеріальної культурної спадщини; збагачуючи тим самим культурне розмаїття та сприяючи творчості

людини; враховуючи необхідність глибшого усвідомлення, особливо серед молодих поколінь, важливості нематеріальної культурної спадщини та її охорони; вважаючи, що в дусі співпраці й взаємодопомоги міжнародне співтовариство повинно сприяти охороні такої спадщини, беручи до уваги неоціненну роль нематеріальної культурної спадщини як чинника, що сприяє зближенню, обмінам та взаєморозумінню між людьми, була прийнята Конвенція ЮНЕСКО про охорону нематеріальної культурної спадщини (2003 р.) (КпОНКС) [2]. Вона стала першим міжнародним інструментом забезпечення правової основи щодо нематеріальної культурної спадщини. Її цілями є: (а) охорона нематеріальної культурної спадщини; (в) повага нематеріальної культурної спадщини відповідних спільнот, груп та окремих осіб; (с) знань на місцевому, національному та міжнародному рівнях про важливість нематеріальної культурної спадщини та її взаємне визнання; (d) міжнародне співробітництво й допомога. (ст. 1 КпОНКС)

У цій Конвенції сформульовано, що нематеріальна культурна спадщина, яка передається від покоління до покоління, постійно відтворюється спільнотами та групами під впливом їхнього середовища, їх взаємодії з природою та їхньої історії і формує у них почуття самобутності, наступності, сприяючи таким чином повазі культурного розмаїття та творчості людства.- У ній до уваги береться лише та нематеріальна культурна спадщина, яка є сумісною з існуючими міжнародно-правовими актами з прав людини, з вимогами взаємної поваги між спільнотами, групами та окремими особами, а також відповідає засадам сталого розвитку.

Термін «держави-учасниці» означає держави, які пов'язані цією Конвенцією і щодо яких вона набула чинності. Дана Конвенція застосовується *mutatis mutandis* до їх територій, тому термін «держави-учасниці» стосується також їх територій. (ст. 2 КпОНКС) Вона зобов'язала держави-учасниці: формувати політику держави, яка підтримує та сприяє розвитку нематеріальної культурної спадщини; створюва-

ти відповідні державні органи; формувати списки об'єктів, проводити систематизацію й копіювання проявів нематеріальної культурної спадщини, створювати національні архівні фонди фольклору, організувати музеї або відповідні відділи тощо; сприяти науковим, мистецтвознавчим дослідженням; готувати професійні кадри, зокрема фахівців для збору фольклорного матеріалу, архіваріусів, фахівців з документознавства, ін.; забезпечувати доступ до нематеріальної культурної спадщини, ін. Проте, слід констатувати, що й нині ці міжнародні зобов'язання Україною не виконані у повному обсязі, зокрема, не створено відповідні державні органи, не сформовано політику держави у цій сфері тощо.

Законодавство України щодо нематеріальної культурної спадщини включає, зокрема такі національні нормативно-правові акти: Конституцію України, Закони України: «Про культуру», «Про приєднання України до Конвенції про охорону нематеріальної культурної спадщини», «Про народні художні промисли», «Про освіту», «Про телебачення і радіомовлення», «Про рекламу», «Про громадські об'єднання», «Про професійних творчих працівників та творчі спілки», «Про засади регіональної політики України», ін.; Укази Президента України від 07.08.99 р. №967 «Про розвиток національної словникової бази», від 15.12.06 № 1088 «Про проведення в Україні у 2007 році Року української книги», ін.; Постанови ВРУ від 01.12.05 р. №3175-ІУ «Про Рекомендації парламентських слухань з питань розвитку інформаційного суспільства в Україні»; Державну програму розвитку культури на період до 2007 року, затверджену Постановою КМУ від 06.08.03 р. №1235, Державну програму розвитку і функціонування української мови на 2004-2010 роки, затверджену Постановою КМУ від 02.10.03 №1546, Державну програму охорони та збереження нематеріальної культурної спадщини на 2004-2008 рр., затверджену Постановою КМУ від 23.12.2004р. №1732, Постанову КМУ «Про заснування премії імені В.М. Гнатюка за збереження та охорону нематеріальної культурної спадщини» від 31.08.2005р. №841, ін. Так, метою Державної програми охорони та збереження нематеріальної культурної спадщини на 2004-2008 рр. [3] було створення належних умов для охорони та збереження нематеріальної культурної спадщини, уповільнення процесу занепаду народної творчості шляхом проведення культурно-мистецьких заходів, фольклорно-етнографічних експедицій, наукових досліджень, науково-практичних конференцій та підготовка наукових видань з питань фольклору, ін. Її виконання мало забезпечити підтримку проведення на державному та регіональному рівні фольклорно-етнографічних експедицій, культурно-мистецьких заходів; створення державної системи дослідження, фіксації та збереження цінностей нематеріальної культури; створення системи заохочення молодих спеціалістів до дослідження фольклору, вивчення народної творчості; збереження мережі закладів культури та оптимізацію їх роботи, насамперед у сільській місцевості. Нею, зокрема, передбачалося: створення Державного реєстру творів нематеріальної культурної спадщини до 2009 року; проведення перепису збирачів фольклору, здійснення поглибленого вивчення фольклорно-етнографічних та етнолінгвістичних особливостей регіонів за 2005 - 2006 рр., приміром, зібрати й вивчити старовинні козацькі обряди у селах Оріхівського й Токмацького районів, а також побутового козацького фольклору у селах Веселівського, Кам'янсько-Дніпровського і Пологівського районів Запорізької області, ін.; виконання наукових досліджень нематеріальної культурної спадщини в областях, історії та культурної спадщини кримських караїмів та кримчаків; проведення наукових конференцій, фольклорно-мистецьких фестивалів тощо. Обласні державні адміністрації були зобов'язані створити при обласних центрах народної творчості постійно діючі консультаційні пункти з питань охорони та збереження нематеріальної культурної спадщини для керівників фольклорних колективів і дослідників фольклору. Проте, ця Програма не була виконана у визначеному обсязі. У 2006 році КМУ було затверджено Концепцію державної програми збереження, від-

жавної програми охорони та збереження нематеріальної культурної спадщини на 2004-2008 рр. [3] було створення належних умов для охорони та збереження нематеріальної культурної спадщини, уповільнення процесу занепаду народної творчості шляхом проведення культурно-мистецьких заходів, фольклорно-етнографічних експедицій, наукових досліджень, науково-практичних конференцій та підготовка наукових видань з питань фольклору, ін. Її виконання мало забезпечити підтримку проведення на державному та регіональному рівні фольклорно-етнографічних експедицій, культурно-мистецьких заходів; створення державної системи дослідження, фіксації та збереження цінностей нематеріальної культури; створення системи заохочення молодих спеціалістів до дослідження фольклору, вивчення народної творчості; збереження мережі закладів культури та оптимізацію їх роботи, насамперед у сільській місцевості. Нею, зокрема, передбачалося: створення Державного реєстру творів нематеріальної культурної спадщини до 2009 року; проведення перепису збирачів фольклору, здійснення поглибленого вивчення фольклорно-етнографічних та етнолінгвістичних особливостей регіонів за 2005 - 2006 рр., приміром, зібрати й вивчити старовинні козацькі обряди у селах Оріхівського й Токмацького районів, а також побутового козацького фольклору у селах Веселівського, Кам'янсько-Дніпровського і Пологівського районів Запорізької області, ін.; виконання наукових досліджень нематеріальної культурної спадщини в областях, історії та культурної спадщини кримських караїмів та кримчаків; проведення наукових конференцій, фольклорно-мистецьких фестивалів тощо. Обласні державні адміністрації були зобов'язані створити при обласних центрах народної творчості постійно діючі консультаційні пункти з питань охорони та збереження нематеріальної культурної спадщини для керівників фольклорних колективів і дослідників фольклору. Проте, ця Програма не була виконана у визначеному обсязі. У 2006 році КМУ було затверджено Концепцію державної програми збереження, від-

родження і розвитку народних художніх промислів, яка повинна була стати основою для фінансової підтримки їх розвитку. Нині Міністерство культури України має намір ініціювати прийняття КМУ комплексної Державної програми щодо збереження і популяризації нематеріальної культурної спадщини [4].

КпОНКС було ратифіковано 30-ма державами в рекордні терміни і вона набула чинності 20 квітня 2006 року. Україна до неї приєдналася лише 06 березня 2008 року (ЗУ №132-VI).

Цією Конвенцією (ст. 16, 17) передбачено створення 2-х переліків: 1) Репрезентативного списку нематеріальної культурної спадщини людства, який забезпечує наочність і популярність нематеріальної культурної спадщини всьому світу. Так, включення до нього південноамериканського танго (від Аргентини і Уругваю) сприяло проведенню у низці країн фестивалів танго; 2) Список нематеріальної культурної спадщини, що потребує термінової охорони, який встановлює пріоритетність прийняття заходів щодо збереження нематеріальної спадщини. Кошти на їх збереження складаються із внесків країн-учасниць і пожертвувань із зовнішніх джерел. У 2008 році Список шедеврів нематеріальної культурної спадщини було замінено ЮНЕСКО на Репрезентативний список ЮНЕСКО нематеріальної культурної спадщини людства. Правом номінування до цих Списків користуються тільки ті країни, які ратифікували КпОНКС та виконали її умови. Нині до них відносяться майже 150 держав. У 2012 році Україна зробила спробу номінувати Петриківський розпис та Косівську кераміку до Репрезентативного списку ЮНЕСКО нематеріальної культурної спадщини людства, але отримала відмову через відсутність національного переліку нематеріальної спадщини. Після чого 14 грудня 2012 року Міністром культури України було видано наказ № 1521, за яким було визначено перші об'єкти нематеріальної культурної спадщини України національного Переліку, ареал їхнього побуту й носіїв, затверджено зразок відповідної облікової картки тощо.

У рамках КпОНКС ЮНЕСКО ухвалила

Програму із збереження мов світу, метою якої є визначення та збереження мов, що знаходяться під загрозою зникнення, сприяння лінгвістичному розмаїттю як важливішої частини живої спадщини людства. Нею передбачено такі три пріоритетні напрями: 1) збільшення інформованості про зникнення мов та необхідності рятування лінгвістичного розмаїття, зокрема формування Атласу мов, що перебувають під загрозою зникнення, Атласу всіх мов світу, а також можливостей їх подальшого використання як інструменту моніторингу, потужного інформаційного та освітнього ресурсу; 2) створення на місцях по можливості відповідної служби та проголошення мовної політики з розробкою необхідних місцевих національних та субрегіональних проєктів; 3) здійснення міжнародного співробітництва.

В ООН діє низка міждержавних організацій, що здійснюють важливі функції з охорони нематеріальної культурної спадщини, а саме ВОІВ та Міждержавний комітет ВОІВ з інтелектуальної власності, генетичним ресурсам, традиційним знанням та фольклору², які організували низку місій з метою встановлення потреб носіїв традиційних знань, що пов'язані з питаннями інтелектуальної власності; Всесвітня організація охорони здоров'я, яка здійснює важливу роботу щодо регулювання, обліку традиційних знань у галузі медицини і ботаніки; Продовольча і сільськогосподарська організація ООН, яка досліджує проблеми прав виробників сільськогосподарської продукції й проводить географічне маркування продуктів, ін.

Ще одним міжнародним документом щодо нематеріальної спадщини стала Конвенція ЮНЕСКО про охорону та заохочення розмаїття форм культурного самовираження (2005 р.). Ця Конвенція є доповненням до КпОНКС і присвячена заохоченню виробництва форм культурного самовираження кожної країни й окремих народів. У ній зазначено, що творчість окремих людей і народів у їх багатому різноманітті

² Міждержавний комітет ВОІВ з інтелектуальної власності, генетичним ресурсам, традиційним знанням та фольклору заснований у 2000 році.

сприяє їхньому економічному розвитку, а також розвитку й збереженню культурного різноманіття у світі.

У 2015 році Міністерство культури України представило на громадське обговорення законопроект «Про нематеріальному культурну спадщину», який розроблено відповідно до Плану заходів з імплементації Угоди про асоціацію Україна - ЄС. Його метою є: створення правового підґрунтя для забезпечення охорони нематеріальної культурної спадщини, відповідно до вимог Конвенції ЮНЕСКО та інших міжнародних угод у цій сфері, ратифікованих Україною; визначення пріоритетів державної політики у сфері нематеріальної культурної спадщини; уточнення, визначення та гармонізація термінології у сфері нематеріальної культурної спадщини зі світовими нормами та стандартами; створення правових та організаційних механізмів діяльності у сфері нематеріальної культурної спадщини; унормування специфіки ідентифікації та інвентаризації нематеріальної культурної спадщини, зокрема шляхом створення та ведення переліків (реєстрів) цієї спадщини; відображення специфіки заходів щодо охорони нематеріальної культурної спадщини, особливо тієї, що перебуває під загрозою зникнення, зокрема через формальну і неформальну освіту та активне залучення громадськості до її охорони через відповідні програми та заходи. З метою популяризації на міжнародній арені цієї спадщини України і, в окремих випадках, отримання міжнародної допомоги для забезпечення охорони окремих об'єктів цієї спадщини, держава забезпечує підготовку та подання своєї спадщини у Репрезентативний список нематеріальної культурної спадщини людства та Список нематеріальної культурної спадщини, що потребує термінової охорони, які складає ЮНЕСКО. За ним нематеріальна культурна спадщина є цілісною системою традиційних культурних проявів, продуктів інтелектуальної діяльності, суспільного досвіду і духовних практик багатьох поколінь, а її охорона є обов'язком держави [5].

Однак, у роботах Кудерської Н.І. було обґрунтовано застосування комплексного підходу до законотворчості у

пам'яткоохоронній сфері з урахуванням цілеспрямованості охорони та збереження культурної спадщини як особливої сфери культури, що підтримано більшістю науковців. Нею було доведено недоцільність законодавчого врегулювання питань про культурну спадщину окремими актами щодо її видових проявів та необхідність ухвалення єдиного кодифікованого законодавчого акта, в якому окремими главами мають бути унормовані особливості щодо об'єктів (проявів) культурної спадщини за типами і видами, застосування відповідних правових режимів, укладення охоронних договорів та ін. [6]. Вважаємо таке бачення слушним, а тому особливості щодо національної нематеріальної культурної спадщини повинні бути визначені окремою главою у єдиному кодифікованому законодавчому акті щодо культурної спадщини України.

Нині можна констатувати факт, що протягом ХХ століття було розроблено і ухвалено низку міжнародних нормативно-правових актів щодо нематеріальної культурної спадщини, створено та/або розвинено на міжнародному рівні спеціальні соціокультурні інститути, які й нині сприяють її вивченню, презентації, охороні, збереженню та відновленню. Водночас цим питанням в Україні не приділялося достатньої уваги, зокрема належно не сформовані уповноважені владні органи, які зосередилися б на вирішенні всіх проблемних питань щодо неї, не створено потужних громадських організацій у цій сфері, названі міжнародні нормативно-правові акти не набули належного розкриття національними законодавчими актами, хоча країна має надзвичайно багату нематеріальну культурну спадщину тощо.

Висновки

1. Зазначено, що останнє десятиріччя минулого століття слід вважати початком пам'яткоохоронної діяльності в Україні щодо нематеріальної культурної спадщини.

2. Зроблено висновок, що Україною, як державою-учасницею Конвенції ЮНЕСКО про охорону нематеріальної культурної спадщини (2003 р.), не належно викона-

АНОТАЦІЯ

Досліджено нормативно-правову основу щодо нематеріальної культурної спадщини України; встановлено початок пам'яткоохоронної діяльності в Україні щодо нематеріальної культурної спадщини України; визначено недоліки у виконанні міжнародних зобов'язань у цій сфері, зокрема, обумовлених Конвенцією ЮНЕСКО про охорону нематеріальної культурної спадщини (2003 р.).

ні міжнародні зобов'язання, зокрема, не створено відповідні владні органи та громадські організації у сфері НКС, не прийнято відповідний нормативно-правовий акт, який визначав би політику держави у пам'яткоохоронній сфері тощо.

3. Підкреслено, що особливості щодо національної нематеріальної культурної спадщини повинні бути визначені окремою главою у єдиному кодифікованому законодавчому акті щодо культурної спадщини.

Література

1. UNESCO Universal Declaration on Cultural Diversity 2001. [Електронний ресурс] // Режим доступу: http://portal.unesco.org/en/ev.php-URL_ID=13179&URL_DO=DO_TOPIC&URL_SECTION=201.html.

2. Конвенція ЮНЕСКО про охорону нематеріальної культурної спадщини. Конвенція, Міжнародний документ від 17.10.2003 р. [Електронний ресурс] // Режим доступу: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/995_d69.

SUMMARY

Investigated legal basis on material cultural heritage of Ukraine; established in the beginning of the Heritage of Ukraine on intangible cultural heritage of Ukraine; identified weaknesses in the implementation of international obligations in this area, in particular due to the Convention on the Protection of Intangible Cultural Heritage (2003).

3. Державна програма охорони та збереження нематеріальної культурної спадщини на 2004-2008 рр. Постанова КМУ від 23.12.2004р. №1732. [Електронний ресурс] // Режим доступу: <http://www.if.gov.ua/news/2794>.

4. Мінкультури ініціюватиме ухвалення Держпрограми зі збереження нематеріальної спадщини. Укрінформ: 26.08.2015 р. [Електронний ресурс] // Режим доступу: http://www.ukrinform.ua/rubric-other-news/1877531-minkulturi_initsiyuvatime_uhvalennya_derghprogrami_zi_zberegennya_nematerialnoii_spadshchini_2088194.html.

5. Мінкультури презентує законопроект «Про нематеріальну культурну спадщину» 07.04.2015. ПРЕС-СЛУЖБА МІНІСТЕРСТВА КУЛЬТУРИ [Електронний ресурс] // Режим доступу: http://www.kmu.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=248077113&cat_id=244277212.

6. Кудерська Н.І. Адміністративно-правове регулювання охорони та збереження матеріальної культурної спадщини в Україні: автореф. дис. на здоб. наук. ст. докт. юрид. наук: спец. 12.00.07. - адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право / Н.І. Кудерська; МАУП. - Київ, 2015. - 41с.